

Hududlar iqtisodiyotini rivojlantirishda raqamli transformatsiyaning roli

Bekmurodova Sevara Ikrom qizi

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya

akademiyasi tinglovchisi,

+998977932111,

sevarabekmurodova429@gmail.com

Hozirgi davrga kelib nafaqat O'zbekiston Respublikasida, balki ko'plab davlatlarda, ayniqsa global iqtisodiyot rivojlanishida raqamli transformatsiya jarayonlari muhim ahamiyat kasb etmoqda. Hududlar iqtisodiyotini rivojlantirishda raqamli texnologiyalarning joriy etilishi ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, yangi ish o'rinlarini yaratish, aholi daromadlarini ko'paytirish va mintaqaviy nomutanosibliklarni kamaytirishda muhim omil sanalmoqda. Shulardan misol qiladigan bo'lsak, «Raqamli O'zbekiston – 2030» strategiyasi doirasida amalga oshirilayotgan islohotlar, internet infratuzilmasining kengayishi, elektron hukumat xizmatlari va IT-parklar tarmog'ining rivojlanishi hududiy iqtisodiyotga sezilarli darajada ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Lekin yetarli imkoniyatlar va qulayliklar yaratilishiga qaramay, raqamli transformatsiyaning hududlar kesimidagi samaradorligi va mintaqaviy tafovutlar haqida ilmiy tahlillar hali to'liq emas. Shu masalaning o'zi ham mavzuning qanchalik dolzarbligini bildiradi.

Tadqiqotdan ko'zlangan maqsad – O'zbekiston hududlari iqtisodiyotini rivojlantirishda raqamli transformatsiyaning roli tahlili orqali o'rganish va uning samaradorligini baholash bilan birga, mintaqaviy raqamli tengsizlikni kamaytirish uchun takliflar ishlab chiqishdan iborat.

So'nggi yillarda raqamli iqtisodiyot taraqqiyoti muhim rol o'ynamoqda. Bunga sabab – hozirgi kunga kelib raqamli texnologiyalar davlatning rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda va shu bilan birga raqobat ham rivojlanmoqda, bu esa raqobatbardosh iqtisodiyotni yaratishga yanada keng imkoniyat va davlat farovonligi yo'lida muhim omillardan biri bo'lib kelmoqda. Shu sababli davlatimiz rahbari ham raqamli transformatsiyaga alohida e'tibor qaratmoqdalar (Mirziyoyev, 2020; 2025).

Tadqiqot zamini misolida hozirgi kunda hududlar iqtisodi uchun olib borilayotgan keng ko'lamdagi davlat siyosati, moliyaviy qarorlar, turli xil islohotlarni ko'rish mumkin. Shu bilan birga davlatimiz rahbari tomonidan ishlab chiqilgan qarorlar, sohaga oid turli siyosiy manbalar va xorij tajribasidan ham kerakli ma'lumotlardan foydalanilgan. Ushbu tadqiqotni amalga oshirish jarayonida iqtisodchilar, olimlar va tadqiqotchilarning ilmiy ishlari tahlil qilindi. Raqamli transformatsiyaning hududiy iqtisodiyotdagi o'rne haqida ko'plab mahalliy va xorijiy olimlar fikrlari ko'rib chiqildi.

Xorijiy tadqiqotlarda raqamli infratuzilma va mintaqaviy rivojlanish o'rtasidagi bog'liqlik alohida ta'kidlanadi. OECD va Jahon banki hisobotlariga ko'ra, keng polosali internet qamrovi 10 foizga oshganda YaIM o'sishi 0,5–1,5 foizga tezlashtirilishi mumkin. ASEAN mamlakatlari tajribasida kichik va o'rta biznesning raqamli platformalarga integratsiyasi eksport salohiyatini sezilarli oshirgan (Sudibyo va boshq., 2023). Rossiya va Qozog'iston tajribasida ham «raqamli mintaq» dasturlari orqali qishloq va shahar o'rtasidagi raqamli tafovutni qisqartirishga e'tibor qaratilgan.

O'zbekistonlik olimlar (Ashurbayev va Ismailova, 2026; Sattorov, 2025; Khalilov, 2023) raqamli infratuzilmaning hududiy nomutanosibligi, internet penetratsiyasi va AKT investitsiyalarining iqtisodiy o'sishga ta'sirini o'rganishgan. Ularning tadqiqotlariga ko'ra, Toshkent shahri va Samarqand viloyatida raqamli investitsiyalar yuqori bo'lsa, Qoraqalpog'iston, Surxondaryo va Jizzax viloyatlarida bu ko'rsatkich nisbatan past qolmoqda. Bu esa mintaqaviy raqamli tengsizlik muammosini dolzarblashtiradi.

So'nggi yillarda O'zbekistonda raqamli iqtisodiyot dolzarb ahamiyatga ega bo'lib kelmoqda. 2019-yilda internet foydalanuvchilar soni taxminan 18–20 million atrofida bo'lgan bo'lsa, 2024–2025-yillarga kelib bu ko'rsatkich 32 milliondan oshib, aholining 87–94 foizini tashkil etdi. Raqamli iqtisodiyotning YaIMdagi ulushi 2020-yildagi taxminan 2 foizdan 2024–2025-yillarda 5–5,5 foizgacha oshdi. AKT xizmatlari eksporti 2020-yildagi 140–170 million AQSH dollaridan 2023–2025-yillarda 400–1000 million dollargacha yetdi. Elektron tijorat bozori hajmi 2024-yilda taxminan 1,2 milliard dollarni tashkil etib, yillik o'sish sur'ati 40 foiz atrofida saqlanmoqda.

«Raqamli O'zbekiston – 2030» strategiyasi doirasida 1600 dan ortiq loyihalar amalga oshirilmoqda. Jumladan, 2025–2026-yillarda hududlarni raqamli transformatsiya qilish bo'yicha ustuvor loyihalar tasdiqlangan (PQ-286-son qaror, 2025). Optik tolali aloqa tarmog'i uzunligi sezilarli oshirilib, yuqori tezlikdagi internet qamrovi 85–100 foizga yetkazish maqsad qilingan. IT-Park rezidentlari soni 2019-yildagi 300–370 tadan 2025-yilda 2900–3500 tagacha oshdi. 15 ta hududda IT-shaharchalar tashkil etish tashabbusi amalga oshirilmoqda.

Hududlar kesimida raqamli iqtisodiyotga yo'naltirilgan investitsiyalar tahlili mintaqaviy nomutanosiblikni ko'rsatadi (2024-yil ma'lumotlari bo'yicha):

Hudud	Investitsiya hajmi (mlrd so'm)
Toshkent shahri	150
Samarqand viloyati	95
Farg'ona viloyati	70
Buxoro viloyati	55
Xorazm viloyati	40

1-jadval. 2024-yilda hududlar kesimida raqamli iqtisodiyotga investitsiyalar (taxminiy)

Manba: Bank-moliya akademiyasi tahliliy materiallari va ochiq ma'lumotlar asosida.

Ushbu ma'lumotlardan ko'rinib turibdiki, eng katta investitsion faollik Toshkent shahri va Samarqand viloyatida qayd etilgan. Farg'ona, Andijon va Namangan viloyatlarida o'rtacha daraja kuzatilsa, Qoraqalpog'iston Respublikasi, Surxondaryo va Jizzax viloyatlarida raqamli iqtisodiyotga yo'naltirilgan sarmoya miqdori nisbatan past. Bu holat qishloq joylarda internet sifati pastligi, kadrlar salohiyatining yetarli emasligi va raqamli savodxonlik darajasining pastligi bilan bog'liq.

Raqamli transformatsiya nafaqat infratuzilma, balki xizmatlar sektori, qishloq xo'jaligi (AgroData kabi platformalar), sanoat (IoT monitoring) va turizm sohalariga ham ta'sir ko'rsatmoqda. Masalan, Samarqandda turizm uchun raqamli platformalar, Farg'onada elektron qishloq xo'jaligi tizimlari, Navoiyda sanoat IoT yechimlari samaradorlikni 10–15 foizga oshirgan hollar qayd etilgan. Davlat xizmatlari portalida (my.gov.uz) xizmatlar soni 2017-yildagi 49 tadan 2025-yilda 775–850 tagacha yetgan, foydalanuvchilar soni esa 11,6 milliondan oshgan.

Xulosa qilib aytganda, bugungi kunda aynan raqamli transformatsiya nafaqat milliy, balki hududiy iqtisodiyotni rivojlantirishda eng muhim omillardan biri bo'lib sanamoqda. «Raqamli O'zbekiston – 2030» strategiyasi va unga asoslangan qarorlar (jumladan, 2025-yildagi PQ-286) hududlarda raqamli infratuzilmani mustahkamlash, elektron xizmatlarni kengaytirish va IT-ekotizimni rivojlantirishga qaratilgan. Natijada internet penetratsiyasi, raqamli to'lovlar, e-tijorat va IT-eksport sezilarli o'sdi. Shu bilan birga, hududlar o'rtasidagi raqamli tafovut (Toshkent va ayrim viloyatlar bilan qolgan hududlar o'rtasida) hali ham saqlanib qolmoqda. Bu esa investitsiyalarni teng taqsimlash, qishloq joylarda keng polosali internetni kengaytirish, raqamli savodxonlikni oshirish va mahalliy kadrlar tayyorlashni talab etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Ashurbayev O., Ismailova G. (2026). The effect of digital marketing on competitiveness of business and potential implementation in businesses of Uzbekistan. DOI: 10.5281/zenodo.18288945.
2. Khalilov S. (2023). Raqamli transformatsiya va infratuzilma rivoji: O'zbekiston tajribasi.
3. Mirziyoyev Sh.M. (2020). «Raqamli O'zbekiston – 2030» strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida PF-6079-son Farmon. 05.10.2020.
4. Mirziyoyev Sh.M. (2025). Respublikaning hudud, soha va tarmoqlarida raqamli texnologiyalar joriy etilishini yanada jadallashtirish chora-tadbirlari to'g'risida PQ-286-son qaror. 16.09.2025.
5. Sattorov D. (2025). O'zbekiston hududlarida raqamli infratuzilmaning rivojlanish darajasi tahlili. Educational Yield Insights & Breakthroughs.
6. Sudibyo N.A. va boshq. (2023). The Rise of ASEAN SMEs: How to Successfully Enter the Global Market. Business, Economics and Management. DOI: 10.20944/preprints202307.1505.v1.
7. O'zbekiston Respublikasi Raqamli texnologiyalar vazirligi. (2023–2025). «Raqamli O'zbekiston – 2030» strategiyasi bo'yicha tahliliy hisobotlar. Toshkent.
8. Bank-Moliya Akademiyasi materiallari va ochiq statistik ma'lumotlar (stat.uz, lex.uz, IT Park hisobotlari, 2024–2026).
9. UNDP (2025). Digital Economy of Uzbekistan: The State of Digital Entrepreneurship and Artificial Intelligence.
10. German Economic Team (2025). The Uzbek IT sector: a rising star in Central Asia? Newsletter Issue No 38.